

**SAMARQAND VILOYATIDA TURISTIK ZONALARNI KOMPLEKS
RIVOJLANTIRISHDA LOYIHAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI
TAKOMILLASHTIRISH**

Qarshiboyev Lochinbek

O'zbekiston Respublikasi Bank-Moliya Akademiyasi magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21017621>

Annotatsiya. Mazkur tezis Samarqand viloyatida turistik zonalarini kompleks rivojlantirish jarayonida loyihaviy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga bag'ishlangan.

Tadqiqotda viloyatning tarixiy-madaniy, ziyorat, ekologik, gastronomik hamda rekreatsion turizm salohiyatidan samarali foydalanish yo'llari tahlil qilingan. Turistik hududlarda infratuzilma, transport-logistika, joylashtirish vositalari, xizmat ko'rsatish sifati, investitsiyalar, ekologik talablar va madaniy merosni muhofaza qilish masalalarining o'zaro bog'liqligi asoslab berilgan.

Tadqiqotda tizimli tahlil, qiyosiy taqqoslash, statistik kuzatuv va loyihaviy boshqaruv usullaridan foydalanilgan. Natijada turizm loyihalari portfelini shakllantirish, hududiy turizm loyiha ofisini tashkil etish, turistik zonalar pasportini ishlab chiqish, davlat-xususiy sheriklik asosida moliyalashtirishni kengaytirish hamda raqamli monitoring tizimini joriy etish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Ushbu takliflarning amaliyotga tatbiq etilishi Samarqand viloyatida turizm xizmatlari sifatini oshirish, mahalliy aholi bandligini kengaytirish, hududga investitsiyalarni jalb qilish va turistik zonalarining raqobatbardoshligini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: turistik zona, loyihaviy boshqaruv, turizm infratuzilmasi, loyiha portfeli, davlat-xususiy sheriklik, raqamli monitoring, turizm xizmatlari, Samarqand viloyati.

Abstract. This thesis is devoted to the issues of improving project management mechanisms in the process of complex development of tourist zones in the Samarkand region. The study analyzed ways of effective use of the historical-cultural, pilgrimage, ecological, gastronomic and recreational tourism potential of the region.

The interrelationship of infrastructure, transport and logistics, accommodation facilities, quality of service, investments, environmental requirements and protection of cultural heritage in tourist areas was substantiated.

The study used systematic analysis, comparative comparison, statistical observation and project management methods. As a result, proposals were developed on the formation of a portfolio of tourism projects, the establishment of a regional tourism project office, the development of a passport of tourist zones, the expansion of financing on the basis of public-private partnerships and the introduction of a digital monitoring system.

The implementation of these proposals in practice will serve to improve the quality of tourism services in the Samarkand region, expand local employment, attract investments to the region and strengthen the competitiveness of tourist zones.

Keywords: tourist zone, project management, tourism infrastructure, project portfolio, public-private partnership, digital monitoring, tourism services, Samarkand region.

TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand viloyati O'zbekistonning tarixiy-madaniy, ziyorat, ekologik, gastronomik, rekreatsion va ishbilarmonlik turizmi rivojlangan hududlaridan biri hisoblanadi. Viloyatda Registon maydoni, Shohi Zinda majmuasi, Bibixonim masjidi, Amir Temur maqbarasi, Afrosiyob yodgorligi, Imom al-Buxoriy majmuasi, Urgutning tog'oldi hududlari, Nurobodning tabiiy-rekreatsion maskanlari hamda qator ziyoratgohlar joylashgan.

Ushbu imkoniyatlar turistik xizmatlarni faqat Samarqand shahri markazida emas, balki tumanlar kesimida ham rivojlantirish zaruratini yuzaga keltiradi. Shu sababli turistik zonalarini alohida qurilish obyektlari yoki bitta investitsiya loyihasi doirasida emas, balki transport, joylashtirish, ovqatlanish, savdo, xavfsizlik, sanitariya, ekologiya, madaniy meros va raqamli xizmatlarni qamrab oluvchi yagona loyiha portfeli sifatida boshqarish muhimdir.

2024-yilda Samarqand viloyatiga turistik maqsadlarda kelgan xorijiy fuqarolarning kiruvchi safarlari 53,2 ming tani tashkil etgan. Ushbu ko'rsatkich 2023-yildagi 66,7 ming safarga nisbatan kamayganini bildiradi. Mazkur holat xalqaro turistlar oqimini faqat tarixiy obidalar mavjudligi bilan emas, balki aviaqatnovlar, viza va chegara xizmatlari, marketing, mavsumiylik, narx siyosati, transport qulayligi hamda xizmatlar sifati bilan uzviy bog'liq holda boshqarish zarurligini ko'rsatadi. Bunda turist oqimining pasayishi yoki oshishi bo'yicha yakuniy xulosani faqat bitta statistik ko'rsatkich asosida chiqarish mumkin emas. Chunki turistlarning tashrif maqsadi, qolish muddati, sarf-xarajatlari, hududlar kesimidagi harakati va mustaqil yoki turoperator orqali sayohat qilishi kabi omillar qo'shimcha o'rganishni talab etadi.

Viloyatda turistik firmalar va tashkilotlar soni 2024-yilda 144 taga yetgan. Ular tomonidan 61 679 nafar shaxsga xizmat ko'rsatilgan hamda 71 076 ta sayyohlik yo'llanmasi sotilgan. Turistik firmalarning katta qismi Samarqand shahrida faoliyat yuritadi. Bu holat turizm biznesi, turoperatorlik, gidlik, tarjimonlik, bron qilish va turistik paketlarni shakllantirish xizmatlari asosan viloyat markazida to'planganini anglatadi. Natijada tumanlardagi tabiiy, rekreatsion, ziyorat va qishloq turizmi salohiyati yetarli darajada tijoratlashtirilmay qolishi mumkin.

2023-yilda turistik firma va tashkilotlar soni 136 tani tashkil etgan bo'lsa, 2024-yilda ularning soni 144 taga yetgan. Biroq xizmat ko'rsatilgan shaxslar soni 71 338 nafardan 61 679 nafarga kamaygan. Bu holat turistik tashkilotlar sonining o'sishi avtomatik ravishda ular faoliyati samaradorligi oshganini anglatmasligini ko'rsatadi. Sabablari sifatida mustaqil sayohatlarning kengayishi, onlayn bron qilish platformalarining ommalashuvi, turistlar oqimining mavsumiy o'zgarishi, turoperatorlar o'rtasidagi raqobatning kuchayishi yoki xizmatlar tarkibining o'zgarishini qayd etish mumkin. Biroq ushbu omillarning qaysi biri asosiy ta'sir ko'rsatganini aniqlash uchun alohida so'rovnoma va iqtisodiy tahlil o'tkazish talab etiladi.

Samarqand viloyatida mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish vositalari sonining ortishi turizm infratuzilmasidagi ijobiy o'zgarishlardan biridir. 2024-yilda viloyatda 361 ta mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish vositasi faoliyat yuritgan. Ularda 6 603 ta nomer va 13 827 ta joy mavjud bo'lib, jami 428 451 nafar shaxs joylashtirilgan. 2022-yil bilan taqqoslaganda, joylashtirish obyektlari soni 165 tadan 361 taga yetgan, ya'ni 118,8 foizga oshgan.

Shu davrda nomerlar soni 35,1 foizga, joylar soni esa 37,9 foizga ko'paygan.

Mazkur raqamlar Samarqand viloyatida yangi mehmonxonalar, kichik sig'imli joylashtirish vositalari va turizmga xizmat qiluvchi tadbirkorlik subyektlari soni jadal

ko'payayotganini anglatadi. Biroq obyektlar sonining o'sish sur'ati nomerlar va joylar sonining o'sishidan yuqori bo'lgan. Bu holat turizm infratuzilmasida katta sig'imli mehmonxonalardan ko'ra kichik va o'rta hajmdagi joylashtirish obyektlari ulushi oshayotganini ko'rsatadi. Bunday tarkib mahalliy tadbirkorlikni rivojlantirish uchun qulay bo'lsa-da, xizmatlar sifati, yong'in xavfsizligi, sanitariya me'yorlari, elektron bron qilish, chet tillarida xizmat ko'rsatish va xalqaro standartlarga muvofiqlik masalalarini kuchaytirishni talab qiladi.

428 451 nafar joylashtirilgan shaxs ko'rsatkichi viloyat turizm bozorining salohiyati yuqori ekanini bildiradi. Lekin ushbu ko'rsatkichni turistlar soni bilan to'liq tenglashtirish mumkin emas.

Chunki joylashtirilgan shaxslar tarkibida ichki sayyohlar, xorijiy fuqarolar, xizmat safari bilan kelgan shaxslar, ziyoratchilar hamda boshqa maqsadda kelgan mehmonlar bo'lishi mumkin.

Shuning uchun loyihaviy boshqaruv tizimida turistlar soni bilan bir qatorda turistning o'rtacha qolish muddati, bir turistga to'g'ri keladigan xarajat, tunab qolishlar soni, joylashtirish vositalarining bandlik darajasi va turistlarning qoniqish indeksi ham baholanishi lozim.

Hududlar kesimida tahlil Samarqand shahrida turizm infratuzilmasi yuqori darajada markazlashganini ko'rsatadi. Viloyatdagi 361 ta mehmonxona va o'xshash joylashtirish obyektining 301 tasi Samarqand shahrida joylashgan. Bu umumiy obyektlarning 83,4 foizini tashkil etadi. Shaharda 339 675 nafar shaxs joylashtirilgan bo'lib, bu viloyat miqyosidagi ko'rsatkichning 79,3 foiziga tengdir. Samarqand shahrida 4 862 ta nomer va 10 310 ta joy mavjudligi uning turistik oqimni qabul qilishdagi ustun mavqeini tasdiqlaydi.

Bunday markazlashuv bir tomondan xizmatlarning turli xil bo'lishi, tarixiy obyektlarga yaqinlik va transport imkoniyatlari bilan izohlansa, ikkinchi tomondan shahar markazidagi transport yuklamasi, piyodalar oqimi, sanitariya tizimi, chiqindilarni boshqarish, tarixiy obidalarni asrash va xizmatlar narxining oshishi kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu bois Samarqand shahri uchun turistik oqimlarni boshqarishning alohida modeli zarur. Mazkur model tarixiy markazdagi turistlar oqimini tartibga solish, raqamli navigatsiya, onlayn chipta tizimi, piyodalar marshrutlari, turistik avtobuslar, tunu kun ishlaydigan servis zonalar va jamoat transporti imkoniyatlarini yaxshilashga qaratilishi kerak.

Paxtachi tumanida 25 ta mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish vositasi mavjud bo'lsa-da, ularda 79 971 nafar shaxs joylashtirilgan. Bu viloyatdagi obyektlarning 6,9 foizi evaziga joylashtirilgan shaxslarning 18,7 foizi to'g'ri kelayotganini bildiradi. Mazkur holat Paxtachi tumanida mavjud obyektlar sig'imi yoki ulardan foydalanish ko'lami nisbatan yuqori ekanini anglatadi. Shu sababli Paxtachi tumanida turistik obyektlarni mahalliy mahsulotlar, gastronomik xizmatlar, dam olish maskanlari, ichki turizm yo'nalishlari, savdo va hunarmandchilik markazlari bilan bog'lash orqali turist xarajatlarini hudud iqtisodiyotida qoldirish mexanizmini kuchaytirish maqsadga muvofiqdir.

Nurobod tumani ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositalari bo'yicha alohida e'tiborga loyiqdir. 2024-yilda viloyatda 40 ta ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositasi faoliyat yuritgan bo'lib, ularning 28 tasi Nurobod tumanida joylashgan. Tumandagi mazkur obyektlarda 21 188 nafar shaxs joylashtirilgan. Bu viloyatdagi ixtisoslashtirilgan joylashtirish obyektlarining 70 foizi hamda ularda joylashtirilgan shaxslarning 66,8 foizi Nurobod tumani hissasiga to'g'ri kelishini anglatadi. Ushbu natija Nurobod tumanida sog'lomlashtirish, tog' va tog'oldi, ekologik hamda dam olish turizmini kengaytirish uchun muhim imkoniyat mavjudligini ko'rsatadi.

Nurobod tumanidagi turistik loyihalarni amalga oshirishda ekologik xavfsizlikka ustuvor ahamiyat berilishi lozim. Tog'oldi hududlarida yo'l, elektr energiyasi, ichimlik suvi, aloqa, chiqindilarni yig'ish, xavfsizlik, qutqaruv punktlari va sanitariya shoxobchalari bir-biri bilan uzviy bog'langan holda rivojlantirilishi zarur. Aks holda tabiiy hududga turistlar oqimining keskin ortishi ekologik yuklamani kuchaytirishi, suv resurslariga bosimni oshirishi va landshaftning buzilishiga sabab bo'lishi mumkin. Shu sababli Nuroboddagi har bir turistik loyiha uchun ekologik risklar reestri, tashrif buyuruvchilar sig'imi va chiqindilarni boshqarish bo'yicha aniq standartlar belgilanishi lozim.

Individual va boshqa joylashtirish vositalarida 2024-yilda 34 ta obyekt, 187 ta nomer va 460 ta joy qayd etilgan. 2023-yilda ushbu ko'rsatkichlar mos ravishda 42 ta obyekt, 212 ta nomer va 498 ta joyni tashkil etgan. Demak, individual va boshqa joylashtirish vositalari sonida qisqarish kuzatilgan. Ushbu o'zgarishning sabablari rasmiy statistik ma'lumotlarda batafsil yoritilmagan.

Bunga faoliyatni qayta ro'yxatdan o'tkazish, ayrim obyektlarning boshqa toifaga o'tishi, xizmatlar sifati talablarining kuchayishi yoki bozor sharoitlarining o'zgarishi ta'sir qilgan bo'lishi mumkin.

Mazkur yo'nalishda loyiha boshqaruvining asosiy vazifasi oilaviy mehmon uylari, qishloq uylari, dala hovlilari va boshqa muqobil joylashtirish vositalarini rasmiy turizm bozoriga keng jalb qilishdan iborat bo'lishi kerak. Buning uchun ularga sertifikatlash, imtiyozli kredit, onlayn bron qilish tizimiga ulanish, soliq bo'yicha maslahat, marketing, chet tillarini o'qitish va servis standartlari bo'yicha ko'mak berish talab etiladi. Bu, ayniqsa, Urgut, Qo'shrabot, Nurobod, Toyloq, Bulung'ur va Kattaqo'rg'on kabi tumanlarda qishloq, ekologik hamda ziyorat turizmini rivojlantirish uchun muhimdir.

Loyihalarni boshqarishda viloyat miqyosida Turizm loyihalari ofisini shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Mazkur ofis viloyat hokimligi, Turizm qo'mitasi, tuman hokimliklari, qurilish, transport, ekologiya, madaniy meros, soliq, banklar va tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi muvofiqlashtirishni ta'minlashi kerak. Loyiha ofisining asosiy vazifalari turizm loyihalarini saralash, ularni ustuvorlashtirish, moliyalashtirish manbalarini belgilash, loyihalarning muddat va xarajatlarini nazorat qilish, xavflarni baholash hamda yakuniy natijadorlikni monitoring qilishdan iborat bo'lishi lozim.

Loyihalarning natijadorligini baholashda faqat qurilgan mehmonxona, yo'l yoki servis obyektlari soni bilan cheklanib qolish noto'g'ri bo'ladi. Asosiy natijaviy ko'rsatkichlar sifatida turistlar soni, turistlarning o'rtacha qolish muddati, tunab qolishlar soni, joylashtirish vositalari bandligi, bir turist hisobiga o'rtacha xarajat, turizm xizmatlari eksporti, yaratilgan yangi ish o'rinlari, mahalliy tadbirkorlar daromadi, xususiy investitsiyalar hajmi, turistik obyektlardan qoniqish darajasi va ekologik talablarning bajarilishi nazorat qilinishi lozim.

2025-yil uchun Samarqand viloyatiga 2,4 million xorijiy turist hamda 4,5 million mahalliy sayyoh tashrifini ta'minlash maqsadli ko'rsatkich sifatida belgilangan. Ushbu raqamlar natija emas, balki reja ko'rsatkichlari hisoblanadi. Shunday yuqori maqsadlarga erishish uchun turizm loyihalarini alohida tadbir sifatida emas, balki yagona boshqaruv tizimi orqali muvofiqlashtirish talab etiladi. Turistik oqim oshgan sari yo'l, avtoturargoh, sanitariya shoxobchasi, chiqindilarni boshqarish, tibbiy yordam, xavfsizlik va raqamli axborot tizimlariga bo'lgan talab ham ortadi.

2026–2027-yillarga mo'ljallangan hududiy chora-tadbirlar rejasida Kattaqo'rg'on suv ombori janubiy qismida 45 gektar maydonda umummavsumiy turistik majmua konsepsiyasini ishlab chiqish, Ishtixon tumanidagi Oqdaryo suv ombori atrofida ekoturizm maskanini barpo etish, Nuroboddagi Tepaqul mahallasida tog' va tog'oldi turizmi infratuzilmasini yaxshilash, Urgutdagi turistik mahallalarda servis loyihalarini amalga oshirish hamda aeroport, temiryo'l vokzali va Jarpepa chegara postida elektron turizm xaritalarini o'rnatish belgilangan. Ushbu loyihalar turistik zonalarini kompleks rivojlantirish bo'yicha aniq hududiy asos mavjudligini ko'rsatadi.

XULOSA

Samarqand viloyati tarixiy-madaniy meros, ziyoratgohlar, tabiiy-rekreatsion hududlar hamda rivojlangan transport imkoniyatlari orqali O'zbekiston turizm tizimida strategik o'rin egallaydi. Viloyatda mehmonxona va shunga o'xshash joylashtirish vositalari sonining ko'payishi, turistik firmalar faoliyatining kengayishi hamda yangi turizm yo'nalishlarining shakllanishi turistik zonalarini kompleks boshqarish zaruratini kuchaytirmoqda.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, turizm infratuzilmasi asosan Samarqand shahrida markazlashgan. Bu tarixiy-madaniy obyektlarga yaqinlik va xizmatlar rivojlanganligi bilan izohlansa-da, turistlar oqimining bir hududda to'planishi transport yuklamasi, sanitariya, ekologik xavfsizlik, chiqindilarni boshqarish va madaniy meros obyektlarini asrash bilan bog'liq muammolarni yuzaga keltiradi. Shu sababli turizm oqimini Nurobod, Urgut, Paxtachi, Ishtixon, Toyloq, Qo'shrabot va Kattaqo'rg'on kabi hududlarga yo'naltirish muhim hisoblanadi.

Nurobod tumanida ixtisoslashtirilgan joylashtirish vositalarining yuqori ulushga ega bo'lishi ushbu hududda ekologik, sog'lomlashtirish va tog'oldi turizmini rivojlantirish imkoniyati mavjudligini tasdiqlaydi. Paxtachi tumanida joylashtirish vositalaridan foydalanish darajasining yuqoriligi esa mavjud turistik salohiyatni gastronomik, savdo, mahalliy mahsulotlar va xizmat ko'rsatish yo'nalishlari bilan bog'lash zarurligini ko'rsatadi. Bunday hududiy farqlar turistik zonalar uchun yagona emas, balki hududning o'ziga xos resurslariga mos loyihaviy boshqaruv modelini qo'llashni talab qiladi.

Turistik zonalarini kompleks rivojlantirishda asosiy muammo turizm obyektlari, transport, muhandislik kommunikatsiyalari, xizmat ko'rsatish, ekologiya va madaniy meros masalalarining ayrim hollarda alohida boshqarilishidir. Natijada ayrim hududlarda mehmonxona yoki dam olish maskani yaratilgan bo'lsa-da, unga olib boruvchi yo'l, sanitariya tizimi, internet, turistik navigatsiya, ovqatlanish, savdo va xavfsizlik xizmatlari yetarli darajada shakllanmagan bo'lishi mumkin. Shu bois turistik zonalarini rivojlantirishda barcha xizmatlar zanjirini o'zaro bog'liq loyihalar majmuasi sifatida rejalashtirish zarur.

Tadqiqot asosida Samarqand viloyatida "Turizm loyihalari portfeli"ni shakllantirish taklif etiladi. Ushbu portfel tarixiy-madaniy, ziyorat, ekologik, qishloq, gastronomik va rekreatsion turizm yo'nalishlaridagi loyihalarni qamrab olishi lozim. Har bir loyiha bo'yicha aniq muddatlar, moliyalashtirish manbalari, mas'ul ijrochilar, kutilayotgan natijalar, xavflar va samaradorlik ko'rsatkichlari belgilanishi kerak.

Viloyat hokimligi huzurida Turizm loyihalari ofisini tashkil etish ham muhim ahamiyatga ega. Ushbu ofis turizm, transport, ekologiya, qurilish, madaniy meros, banklar, investorlar va mahalliy hokimliklar o'rtasidagi hamkorlikni muvofiqlashtirishi zarur.

Loyiha ofisi orqali hududlar bo'yicha turizm zonasi pasportlarini ishlab chiqish, loyihalarni ustuvorlik asosida saralash va ularning bajarilishini raqamli monitoring qilish mumkin bo'ladi.

Loyihalarning samaradorligini baholashda faqat qurilgan obyektlar soniga e'tibor qaratish yetarli emas. Bunda turistlar soni, ularning o'rtacha qolish muddati, tunab qolishlar soni, turistlarning o'rtacha xarajati, yangi ish o'rinlari, xususiylar investitsiyalar hajmi, mahalliy tadbirkorlar daromadi, joylashtirish vositalari bandligi va turistlar qoniqlash darajasi kabi ko'rsatkichlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Samarqand viloyatida turistik zonalarni kompleks rivojlantirishda loyihaviy boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish turizmning iqtisodiy samaradorligini oshirish, turistlar oqimini hududlar kesimida muvozanatlashtirish, mahalliy aholi bandligini kengaytirish va xizmatlar eksportini ko'paytirishga xizmat qiladi.

Yagona loyiha portfeli, hududiy loyiha ofisi, raqamli monitoring, davlat-xususiylar sheriklik va ekologik xavflarni boshqarish mexanizmlarining joriy etilishi Samarqand viloyatining xalqaro turizm bozoridagi raqobatbardoshligini yanada mustahkamlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Hall, C.M. (2008) *Tourism Planning: Policies, Processes and Relationships*. 2nd edn. Harlow: Pearson Education.
2. Inskeep, E. (1991) *Tourism Planning: An Integrated and Sustainable Development Approach*. New York: Van Nostrand Reinhold.
3. International Organization for Standardization (ISO) (2020) *ISO 21502:2020: Project, Programme and Portfolio Management — Guidance on Project Management*. Geneva: ISO.
4. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2024) *OECD Tourism Trends and Policies 2024*. Paris: OECD Publishing.
5. Project Management Institute (PMI) (2021) *The Standard for Project Management and A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide)*. 7th edn. Newtown Square, PA: Project Management Institute.
6. UN Tourism (2019) *Guidelines for Institutional Strengthening of Destination Management Organizations (DMOs): Preparing DMOs for New Challenges*. Madrid: World Tourism Organization.
7. UN Tourism (2024) *International Tourism Highlights: 2024 Edition*. Madrid: UN Tourism.
8. UNESCO World Heritage Centre (n.d.) *Samarkand – Crossroad of Cultures*. Paris: UNESCO World Heritage Centre.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2025) '2025–2026-yillarda sayyohlar oqimini keskin ko'paytirish va turistik xizmatlar ko'lamini jadal kengaytirish orqali turizmning iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyatini oshirish chora-tadbirlari to'g'risida', PF-87-son Farmon, 15-may. Toshkent: LexUZ.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti (2026) 'Samarqand viloyati hududlarini kompleks rivojlantirish va aholi turmush darajasini oshirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida', PQ-219-son Qaror, 10-iyun. Toshkent: LexUZ.

11. O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi (2025) Development of Tourism and Recreation in the Republic of Uzbekistan in 2024. Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi.
12. Samarqand viloyati statistika boshqarmasi (2025) Samarqand viloyatida turizm va dam olishni rivojlanishi. Press-reliz, 12-avgust 2025-yil. Samarqand: Samarqand viloyati statistika boshqarmasi.